

Zavičajni fondovi i zbirke u knjižnicama panonskog prostora: u digitalnom okruženju

Darija Damjanović Barišić, Ankica Landeka

Prehled digitalnih repozitorija gradskih knjižnica i institucija slavonsko-baranjskog prostora pokazuje da je digitalizacija na ovome području usmjerena, prije svega, na zavičajne zbirke zbog toga što su upravo one bogate važnim dokumentima i vrijednom građom. Zavičajne zbirke čuvarice su povijesti i kulture ljudi s određenoga područja, prošlosti i sadašnjosti zavičaja, objedinjavaju građu koja čini dio sveukupnog hrvatskog kulturnog i nacionalnog identiteta. Kako je zavičajna zbirka zbog svoje specifične građe, uvjeta korištenja i čuvanja manje dostupna i vidljiva javnosti, tehnologija danas pruža brojne mogućnosti bolje prezentacije zavičajnih fondova i većoj vidljivosti ciljanim korisnicima. Gradske knjižnice u Vinkovcima, Osijeku, Iloku, Slavonskom Brodu, Vukovaru, Požegi i Drenovcima te Muzeju Slavonije u Osijeku i Ugostiteljsko-turistička škola u Osijeku na svojim su mrežnim stranicama omogućile pristup digitalnim preslikama građe koju, u najvećoj mjeri, čine djela odabrana iz zavičajnih zbirki.

Projekti digitalizacije u Nadbiskupijskoj i fakultetskoj knjižnici u Đakovu

Nadbiskupijska i fakultetska knjižnica u Đakovu posjeduje zavičajnu zbirku koja je osnovana 70-tih godina prošlog stoljeća zahvaljujući nadbiskupu u miru mons. dr. sc. Marinu Srakiću.

Zbirka sadrži radove biskupa i svećenika Đakovačke ili bosanske i Srijemske biskupije, odnosno danas, Đakovačko-osječke nadbiskupije, kao i radove profesora koji su predavali i predaju, prvo na Visokoj bogoslovnoj školi, danas na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, te radove Milosrdnih sestara sv. Križa sv. koje djeluju u Đakovu. Osim toga, Zbirka okuplja djela tiskana u đakovačkim tiskarama (biskupijska, Maksa Brucka, Kraljevićeva i Brandekerova) te djela koja izlaze u izdanju Knjižnice

U pravom trenutku (UPT) iz Đakova, čiji je osnivač vlč. dr. sc. Ivan Zirdum, danas umirovljeni profesor dogmatске teologije. U fondu zbirke nalaze se radovi o biskupu Strossmayeru, povijesti biskupije, nadbiskupije, djela vezana uz lokalnu povijest Đakovštine, kao i radovi u *Glasniku biskupije bosanske i srijemske*, od početka njegova izlaženja 1873. do danas, kada se isti Glasnik objavljuje pod nazivom *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*.

Prvi projekt koji se pokreće u Knjižnici vezano uz zavičajnu zbirku jest skupljanje rukopisne građe biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Projekt je vezan uz 200. obljetnicu rođenja biskupa Strossmayera, a započeo je u veljači 2015. Radilo se na digitalizaciji tekstova biskupovih okružnica objavljenih u *Glasniku biskupija*, njegovih govora na I. vatikanskom saboru, govora u Hrvatskom saboru te drugih prigodnih govora koje je biskup održao, kao i tekstova objavljenih u *Katoličkom listu* i *Koledarima*. Digitalizacija se radila u programu Abbey Fine Reader, pri čemu se tekst konvertirao iz PDF formata u Word, nakon čega se pripremao za tisak. Tekstovi su objavljeni koncem 2015. pod uredništvom nadbiskupa u miru dr. sc. Marina Srakića i Ankice Landeka u 4 sveska zbirke pod nazivom *Sve za vjeru i za domovinu*. Projekt je financirala Đakovačko-osječka nadbiskupija.

Drugi projekt digitalizacije iz fondova zavičajne zbirke započeo je 2018.

povodom 70. obljetnice smrti Josipa Lovretića, đakovačkog svećenika, etnografa i književnika. Prvi njegovi radovi izlaze 1886. u *Viencu*, a od 1887. objavljuje pripovijetke, brojne crtece i pjesme u časopisima: *Vienac*, *Prosvjeta*, *Hrvatski list*, *Hrvatski branik*, *Nada* (Sarajevo), *Domaće ognjište*, *Narodna obrana*, *Jeka od Osijeka*, *Glasnik biskupije bosanske i srijemske* i drugima.

Projekt digitalizacije Lovretićevih djela obuhvaća izradu virtualne zbirke o spomenutom autoru, koja je predstavljena javnosti 27. studenog 2018. na županijskom stručnom skupu školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola, s ciljem da na jednom mjestu okupi digitalne inačice Lovretićevih knjiga, pripovijedaka i pjesama objavljenih u novinama i časopisima.

Ova virtualna zbirka nastala je kao pilot-projekt Središnje fakultetske i nadbiskupijske knjižnice i Katedre za povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Radi se o beta verziji te je podložna dopunama i promjenama, što podrazumijeva i virtualno okupljanje digitaliziranih djela iz drugih ustanova. Zbirka sadrži digitalizirana tri Lovretićeva djela, jedan rukopis i devetnaest pripovijedaka, kao i stare fotografije iz fonda Knjižnice kojima se dokumentira vrijeme na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

Budući da je zbirka posvećena određenoj osobi, autor i građa postavljeni su u vremenski i prostorni kontekst. Okosnicu zbirke čini vodoravna

pomična lenta na kojoj je kronološki prikazana biografija Josipa Lovretića da bi se naglasila njegova važnost za hrvatsku kulturu. Vremenska lenta (izložbena horizontala) lista se pomoću zamišljenih pokretnih slika, kojima se rekonstruira život autora od rođenja, djetinjstva, školovanja, mladenaštva do duboke starosti.

Kategorije izložbe sastoje se i od izdvojenih tematskih cjelina čitljivih na vodoravnoj osi. Te posebne tematske cjeline poredane su po važnosti i razvrstane na potkategorije, kako bi se olakšalo kretanje kroz zbirku. Zbirka ima cjeline Autorova djela, Drugi o Lovretiću i Ostali izvori. U rubrici Autorova djela već spomenuta digitalizirana građa organizirana je u potkategorije (djela digitalizirana u cijelosti, Lovretić u periodici), a u rubrici Drugi o Lovretiću - izbor mogu se vidjeti skenirane naslovnice najznačajnije literature o Lovretiću. Ostali izvori donose izbor građe o Lovretiću dostupne na webu. Stranica je funkcionalna za mobilne uređaje, osobna računala, laptove i tablete.

Kategorija Kontakt i ostale informacije pruža osnovne informacije o samoj zbirci kao i mogućnost korisnika da pošalju osobni osvrt (bilo kritika, bilo prijedlog, bilo pohvala).

Ovaj projekt je financiran vlastitim sredstvima Katoličkog bogoslovnog fakulteta, a u pripremi i tehničkoj izvedbi izložbe sudjelovali su: student 5. godine KBF u Đakovu Matija Bajt, Ankica Landeka, dipl. teolog i dipl. knjižničar te doc. dr. sc. Darija Damjanović Barišić, koje su ujedno voditeljice i autorice.

Posljednji u nizu projekata jest aktualni projekt digitalizacije *Vjesnika Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, nekadašnjeg *Glasnika đakovačke ili bosanske i srijemske biskupije*, koji je započeo 2018. Glasnik izlazi u kontinuitetu od početka 1873. do danas kao mjesečnik. Završetak digitalizacije predviđa se do travnja 2019. godine, a obrađeni materijal koji će biti dostupan na portalu Nadbiskupije trebao bi biti predstavljen 2023. prigodom 150. obljetnice izlaska *Glasnika*. Projekt je financiran sredstvima Đakovačko-osječke nadbiskupije, voditelj projekta je doc. dr. sc. Boris Vulić, a koordinator Ankica Landeka, dipl. knjiž. i dipl. theol.

Zahvaljujući modernoj opremi za digitalizaciju koju posjeduje Središnja nadbiskupijska i fakultetska knjižnica te projektima koje su financirale institucije Đakovačko-osječke nadbiskupije, u planu je daljnje provođenje digitalizacije pojedinih fondova zavičajne zbirke.

Umjesto zaključka

Vажnost digitalizacije zavičajne zbirke jest u tome što će pojedina djela, stare knjige te rukopisna ostavština, kao i rariteti, biti sačuvani u digitalnom obliku za buduće generacije, a istovremeno dostupni široj javnosti bez bojazni da se pojedini primjerci mogu

oštetiti. Time se znatno produžava trajanje materijalnih primjeraka knjiga i rukopisne ostavštine jer se manje koriste i samim time manje oštećuju.

Digitalizacija na području Slavonije i Baranje zaživjela je u manjem opsegu, ponajprije zbog nedostatka financijskih sredstava takve vrste projekata. Knjižnice koje su krenule u projekte digitalizacije uglavnom se financiraju vlastitim sredstvima koja su često nedostatna, a tek manji broj knjižnica potpomognut je financiranjem od strane Ministarstva kulture RH ili su dio većeg projekta u okviru kojega dobivaju određena sredstva. Projekti na navedenom području pokrenuti su, uglavnom, entuzijazmom knjižničara koji se bave čuvanjem i obogaćivanjem zavičajnih zbirki i njihovom sposobnošću realiziranja digitalizacije s minimalnim materijalnim troškovima. Tome svjedoči veliki broj gradskih knjižnica i čitaonica koje imaju samo online kataloge.

Digitalizacijom pojedine građe postavlja se i pitanje pohranjivanja podataka na određenim platformama koje se plaćaju na godišnjoj razini što je, radi već spomenutog pitanja nedostatka financijskih sredstava, upitno, to jest gotovo nemoguće. Problem financiranja oslikava primjer godišnjeg plana za 2018. godinu jedne od knjižnica s ovoga prostora u kojem se navodi:

- ♦ „Izrada kataloga, bibliografija, biltena (vrste informacijskih pomagala), pod uvjetom da imamo program za obradu knjižne i neknjižne građe;
- ♦ Kompjuterska obrada nove i neobrađene knjižnične građe, pod uvjetom da imamo program za obradu knjižne i neknjižne građe.“

To znači da pojedine manje knjižnice s godišnjim financijskim sredstvima nisu u mogućnosti financirati informatičku opremu i programe, stoga je na pojedinim knjižnicama da se svojim radom i entuzijazmom nastoje dokazati i izboriti. One to rade tako da nude programe i apliciraju, kako na nacionalnoj razini tako i na razini Europske unije, na različite otvorene projekte kako bi pronašli određena financijska sredstva za svoje projekte digitalizacije. ■